

HEDESELSKABETS TIDSSKRIFT

Nr. 12

25. septbr. 1961

Systematiske
hedeundersøgelser

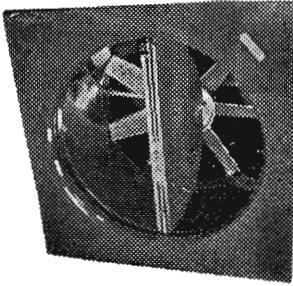
To sølvbæger-
modtagere

De danske
Mergelselskaber

Litteratur

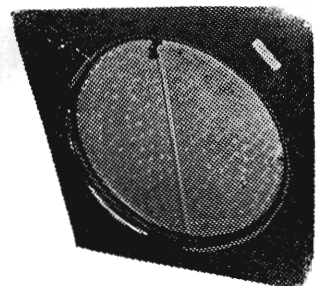
82. årg.

Oplag: 18.600

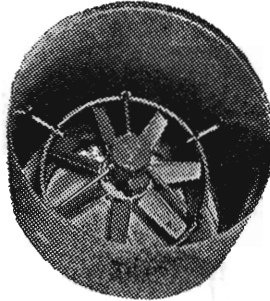
Åbent spjæld

20 PCT. sparet med **BURUP** skorstensventilator

Lukket spjæld

Ved ny aerodynamisk udformning er opnået 20 % større ydelse uden større kraftforbrug – det betyder både billigere anskaffelse og billigere driftsomkostninger.

Set ned i skorsten

Den nye udformning med glatte flader betyder lettere renholdelse.

Den nye indsugningsåbning dækker nu helt mellemrummet mellem ventilator og skorsten. Gangen er nu mere lydsvag end hidtil kendt.

Bed om gratis demonstration i Deres stald. Ring eller skriv til en af vore forhandlere eller til en af nedenstående staldkonsulenter. Ring til den nærmeste (bedst inden 8,30 morgen eller om aftenen).

N. P. BURUP & SØN A/S

ROSKILDE – TELEFON 99 - 143

Sjælland, Lolland-Falster, Fyn og Bornholm:

Roskilde 99 - Bavnehøj 125 - Hammer 117 - Bogense 588 - Rønne 137

Jylland:

Randers 2978 - Aalborg 269 12 - Sommersted 49 - Salgschef: Vejle 5006 - Trolldhede 57
Redsted Mors 73 - Vejle 4677 - Randers 3068

Petersværk Betonvare-Industri

Nørresundby - Telf. 2 10 55 (kaldenr. 0 81)

Alt i betonvarer efter D. S. 400
Renseanlægget »Ringtanken« (Dansk patent nr. 59820)

Røde drænrør

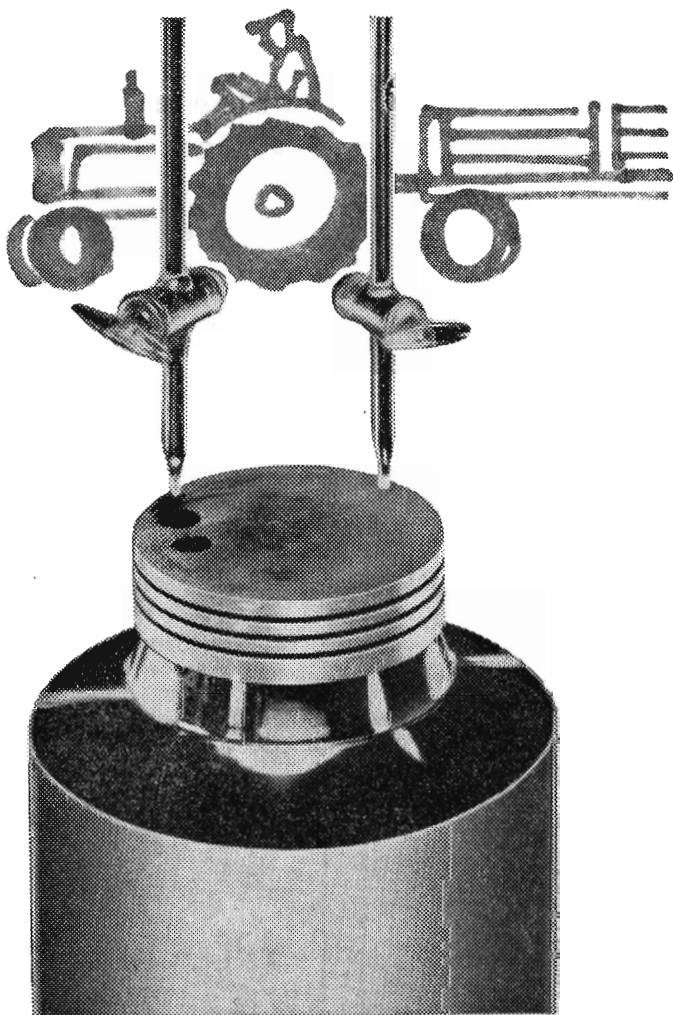
indtil 16" diameter

A/S Hvorslev Teglværk
pr. Ulstrup - Tlf. 67 Ulstrup

A/s De forenede Teglværker
EGERNSUND - TELF. GRAASTEN 51713 OG 51714
LEVERER TEGLVARER OVER HELE LANDET

**Ny askefri Shell Multigrade nedsætter krafttabet
i Deres traktormotor med op til 50%**

75a

I enhver motor opstår der efterhånden, som tiden går, en vis træghed. En meget hyppig årsag til denne ulempe fremgår umiddelbart af illustrationen i denne annonce, hvor De ser en laboratorieprøve udført på et opvarmet stempel.

TIL VENSTRE på illustrationen ser De, hvordan en almindelig motorolie reagerer på den forbrænding, enhver motorolie udsættes for i et forbrændingskammer. Forbrændingsresterne sætter sig på tændrør, stempler og cylindervægge og bevirker krafttab, samt forøger motorens krav til benzinsens oktantal.

TIL HØJRE er samme prøve foretaget på samme stempel og ved samme temperatur, men med ny askefri Shell Multigrade, der forbrænder uden askeaflejringer. Det er grunden til, at motorer smurt med ny askefri Shell Multigrade får fuld udnyttelse af hestekræfterne - efter tusinder af kørselstimer.

Forlang Shell Multigrade hos Deres forhandler. Hvis De er interesseret, er De velkommen til at få forsøget demonstreret.

A/S Dansk Shell
Kampmannsgade 2
København V
Telf. MI 5340

Shell Multigrade

Løve Garn

Aktieselskabet Holger Petersen

Købmagergade København K

Skovarbejderskolens kursus 1961-62

3. Fra d. 16. okt. til d. 11. nov. Alm. skovarbejderkursus.
4. Fra d. 20. nov. til d. 16. dec. Alm. skovarbejderkursus.
5. Fra d. 2. jan. til d. 27. jan. Alm. skovarbejderk. (spec. nåletræ).
6. Fra d. 5. febr. til d. 28. febr. Alm. skovarbejderkursus.
7. Fra d. 5. marts til d. 28. marts. Alm. skovarbejderkursus.

Bemærk!

Alm. skovarbejderkursus omfatter også brug af motorsave. Kursus nr. 6 og 7 er specielt tilrettelagt for forststuderende og skovfogedelever, der dog også kan optages på de øvrige kursus, når ikke alle pladser er optaget af skovarbejdere.

Skovfogedelever på prøveår optages ikke. Uddannelsesstrin anføres. Forststuderende og skovfogedelever skal betale kr. 50,00 pr. uge i kursusafgift.

Ansøgningsskema og evt. yderligere oplysninger fås ved henvendelse til Skovarbejderskolen, Kagerup St., tlf. Helsingør 615.

Husk skovarbejderskolens bøger:

Håndredskaber til skovarbejde v. G. Bergsten og I. Nissen 4,00 kr.

Arbejdstekniske råd og vink v. G. Bergsten. 2. udgave. 3,00 kr.

Motorsavens brug og vedligeholdelse v. I. Nissen. 3. udg. 2,00 kr.

Regnskabsbog for motorsave. 1,50 kr.

Ved forud indbetaling på giro 72403 sendes bøgerne portofrit.

I. J. NISSEN.

Omhyggeligt behandlede **skovplanter**
i værdifulde provenienser

Danplanex Planteskoler A/S

Rødekro - telf. (0 46) 62933*

100 % SIKRET
MOD

ØKONOMISK

TAB VED

HAGL

Tal med nærmeste
distriktsforstander
eller hovedkontoret

Haglskadeforsikring er en billig betryggelse - og bør tegnes i de jyske landmænds eget selskab, hvor medlemmerne gennem re-assurance er sikret mod større forhøjelser af årsbidraget, selv når katastrofalt store tab indtræffer.

Haglskadeforsikringsforeningen for Jylland G/S
Sct. Clemens Torv 9 - AARHUS - Telefon 2 12 84

Petersen & Pedersen

Alt i
elektricitet

VIBORG

Telf. 195 og 1305

HEGNSISOLATORER

UTINA

til jern
eller træpæl

GØR INDHEGNINGEN EFFEKTIV
Forlang brochure

H. FUNCH-THOMSENS EFTF.
HERLEV TELEFON 94 11 00

Brostrøm^s

Planteskole

VIBORG
ved C. Nielsen
Telefon 42

leverer alle planter for
HAVE, MARK og SKOV
Hårdføre og veldrevne arter
for ethvert formål

Aarhus Privatbank

Aarhus

Stiftet 1871

København

AERGLIT

DANSK SIKKERHEDSPRÆNGSTOF

Hedeselskabets Tidsskrift

Nr. 12

25. sept. 1961

82. årg.

udgår 16 gange årligt og sendes til selskabets medlemmer. Annoncer bedes sendt til Hedeselskabets hovedkontor, Viborg. Annoncepris 60 øre pr. mm. Medlemsbidraget er enten årlig mindst 5 kr. eller en gang for alle mindst 100 kr. Redaktør: H. a. r. S k o d s h ø j. Redaktionsudvalg: Afdelingschef, skovrider B. Steenstrup (formand), overingeniør N. Venov og distriktsbestyrer J. Alsted. Carlo Mortensens Bogtrykkeri, Viborg.

Indhold: Systematiske hedeundersøgelser i Aarhus og Skanderborg amter samt i Sønderjylland. — To sølvbæger-modtagere. — De danske Mergelselskaber. — Litteratur: Kronhjortskader i de skaanske granskove. — I få ord.

Forsiden: Ved Tissingvig på Mors gennemførtes for nogle år siden et større landvindingsarbejde, som bl. a. medførte bygning af et dige til beskyttelse for de indenfor liggende enge. Billedet er taget ude fra Tissingvig over det lave vand ind mod diget.

Systematiske hedeundersøgelser i Aarhus og Skanderborg amter samt i Sønderjylland

Ved konsulent Th. Th. Hove.

I 1935 påbegyndte Hedeselskabets afdeling for undersøgelser og forsøg en systematisk undersøgelse af Jyllands heder med det formål at klarlægge hedernes udstrækning og deres egnethed til opdyrkning eller tilplantning.

Inden krigens begyndelse havde man afsluttet undersøgelserne i *Ribe* og *Ringkøbing amter*, og trykte beretninger herom forelå i 1942.

Under krigen lå arbejdet stille, og først i 1951 kom beretningen om *Aalborg amt* i trykken. Derpå fulgte i 1952 *Vejle* og *Thisted amter* og i 1955 *Viborg*, *Hjørring* og *Randers amter*.

Markarbejdet for den resterende del af Jylland blev udført i 1953, og bearbejdning af materialet har fundet sted lejlighedsvis.

Hederne i Aarhus amt.

Allerede i 1768 hed det i Pontoppidans danske atlas om Aarhus stift: »Af de fire stifter i Jylland er dette uden modsigelse det bedste og folkerigeste og har overalt en ypperlig og frugtbar jord.«

I amtsbeskrivelsen fra 1827 er det samme synspunkt gældende, idet der siges, at »Aarhus amt formodentlig af Jyllands amter er det, hvor der gives det mindste antal af rå og uopdyrkede jorder.«

Hvad der fandtes af hede lå særligt i den nordligste og nordvestligste del af amtet i V. Lisberg, Sabro og Framlev herreder. Der opdyrkedes dog kun lidt hede på grund af disse lodders store afstand fra gårdene.

Som noget særligt bemærkelsesværdigt nævnes, at »forpagter Koch på Christinedal opdyrker sin hede bund uden forbindelse med andet jordbrug.«

I løbet af det 19. århundrede blev modstanden mod udflytning overvundet, og i de sidste 100 år har der ikke været hede af betydning i Aarhus amt.

Efter den officielle arealstatistik er forskydningerne i arealets fordeling som vist i nedenstående tabel.

År	Ager og eng ha	Heder og moser til tørveskær ha	Skov og plan- tage ha	Veje, haver m. m. ha
1881	68.659	1.517	6.411	2.470
1907	67.498	1.375	6.868	4.004
1929	66.126	684	7.141	5.792
1951	61.334	1.098	7.222	10.096

Når statistikken for 1951 viser en stigning i arealet med moser til tørveskær, må årsagen søges i det forhold, at der på grund af brændselsmangelen under og lige efter 2. verdenskrig blev inddraget en del engarealer til tørvefremstilling.

Resultatet af undersøgelserne i 1953 fremgår af efterfølgende tabel.

Efter opmåling på Generalstabens målebordsblade fra 1910 udgjorde de lyngklædte arealer 125 ha. Heraf var i 1953 22 ha opdyrket og 62 ha beplantet.

Af de resterende 41 ha optager et moseareal ved Tinning de 30, medens 11 ha består af spredte lyngbakker ved Hundslund. Heden er således i dag praktisk talt forsvundet i Aarhus amt.

Aarhus amt.

Herred	Efter målebordsbladene lyngklædt areal (hede, hedekær og lyngmose) år ca. 1910	De i ca. 1910 lyngklædte arealers fordeling i 1953 (hede, hedekær og lyngmose)						De i 1953 lyngklædte arealers fordeling (hede, hedekær og lyngmose)						Hede i 1953			
		1		2		3		4		5		6		7		8	9
		Opdyrket til agermark		Tilplantet		Lyngklædt		Middelgod hede		Simpel hede		Hedekær		Lyngmose		I alt 4+5+6	Samlet areal over 50 ha
		ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	ha
Framlev	21	10	48	10	47	1	9	1	100						1		
Hads	39	2	5	27	69	10	26	10	100						10		
Hasle																	
Ning																	
Sabro	65	10	15	25	39	30	46						30	100			
V. Lisbjerg																	
Aarhus amt	125	22	17	62	50	41	33	11	27					30	73	11	

Det danske Hedeselskabs hedeundersøgelser

Aarhus og Skanderborg amter

1953

Skanderborg amt.

Efter Schythes beskrivelse af Skanderborg amt i 1843 var hedeopdyrkningen med undtagelse af Vrås herred allerede i god gang i begyndelsen af 1800-tallet.

Han fremdrager navnlig to årsager til denne heldige udvikling, nemlig dels ejendommenes gode udstykningsforhold og dels anvendelsen af mergel.

I Voer herred fandtes ved besigtigelsen i 1842 kun små lyngpartier i det indre og nogle større strækninger i de vestlige sogne. 1881 opgøres hedearealet til 0,2 %.

Hjelmslev herred var på samme tid ikke nået så vidt, idet der i den nordlige og især i den vestlige del henlå ikke ubetydelige strækninger med lyng. Når hedeopdyrkningen her gik noget langsommere, motiverer beskriveren det med, dels at bønderne har nok i den gamle jord, og dels i den almindelige frygt for gennem forøgelse af agerlandet at pådrage sig en større hartkornsbyrde ved den nye matrikels indførelse.

Om *Nim* herred meddeles, at så godt som al jord, der er tjenlig til opdyrkning, er under plov. 1881 var dog stadig 2,3 % hede.

Selv om opdyrkingen i *Gjern* herred år for år skred godt fremad, fandtes der dog i 1842 ikke et eneste sogn uden lynghede af større eller mindre udstrækning, og heden indtager da også i 1881 6,3 % af herredets samlede areal.

For *Tyrsting* herreds vedkommende oplyses det, at opdyrkingen har gjort gode fremskridt, men der er dog meget at vinde endnu. Arbejdet her besværliggøres ofte af den store mængde sten, der må fjernes. Dette rydningsarbejde gav sig udslag i de solide stendiger, der omgav det nyvundne land. 1881 udgjorde hederne 5 %.

Vrads herred havde — og har fremdeles — amtets største hedeareal. Man søger årsagen hertil i jordens dårlige kvalitet og mangelen på mergel. Samtidig bebrejdes dog også navnlig gårdejerne for deres dårlige behandling af hedejorden. Helt op til århundredskiftet gik det kun småt med kultivering, og statistikken fra 1881 fortæller, at over en fjerdedel af herredets areal var dækket med lyng.

En oversigt over udviklingen i amtet er givet i efterfølgende tabel.

Ar	Ager og eng ha	Heder og moser til tørveskær ha	Skov og plan- tage ha	Veje, haver m. m. ha
1881	121.301	22.921	15.183	3.995
1907	122.495	11.120	24.583	6.093
1929	120.802	8.610	26.953	8.350
1951	114.787	6.085	32.731	11.896

Skovarealet er i de forløbne år fordoblet i amtet, og byer og veje har beslaglagt 3 gange så stort et areal, som de spændte over ved periodens begyndelse.

Hedearealet er nedbragt til en fjerdedel, men også landbrugsarealerne har måttet holde for og har afgivet 5 % til den almindelige udvikling.

I ovenstående tabel er opført resultaterne af undersøgelsen i 1953. Som udgangspunkt for arbejdet i marken er benyttet Generalstabens målebordsblade fra tiden omkring 1910, idet alle på disse kort med lyngsignatur viste arealer er gjort til genstand for en nærmere undersøgelse.

Efter opmåling på kortene fandtes da i Skanderborg amt 7.677 ha lyngklædte arealer.

Ved undersøgelsens afslutning henlå endnu 3.761 ha lyngklædt, idet 26 % af heden fra 1910 var opdyrket og 25 % tilplantet.

Skanderborg amt.

Herred	Efter målebordsbladene lyngklædt areal (hede, hedekær og lyngmose) år ca. 1910	De i ca. 1910 lyngklædte arealers fordeling i 1953 (hede, hedekær og lyngmose)						De i 1953 lyngklædte arealers fordeling (hede, hedekær og lyngmose)								Hede i 1953	
		1		2		3		4		5		6		7		8	9
		Opdyrket til agermark		Tilplantet		Lyngklædt		Middelgod hede		Simpel hede		Hedekær		Lyngmose		I alt 4+5+6	Samlet areal over 50 ha
		ha	‰	ha	‰	ha	‰	ha	‰	ha	‰	ha	‰	ha	‰	ha	ha
Gjern	1019	180	18	426	42	413	40	226	55	90	22	30	7	67	16	346	75
Hjelmslev	83	40	48	19	23	24	29	13	54					11	46	13	
Nim	209	70	33	77	37	62	30	16	26	19	31	27	43			62	
Tyrsting	714	130	18	176	25	408	57	181	44	61	15	12	3	154	38	254	55
Voer	125	16	13	92	74	17	13	17	100							17	
Vrads	5527	1523	28	1167	21	2837	51	644	23	1808	63	52	2	333	12	2504	1418
Skanderborg amt	7677	1959	26	1957	25	3761	49	1097	29	1978	53	121	3	565	15	3196	1548

Beliggenheden af den tilbageværende hede fremgår af oversigtskortet, hvor samlede hedearealer på over 50 ha er vist ved et nummer.

Af sådanne større samlede hedepartier findes der i amtet 11, nemlig:

Ejstrup sogn.

1. I den sydvestlige del af sognet mellem Holtum å og amtsgrænsen findes et hedeareal på ca. 100 ha, hvoraf de 80 ha består af simpel hede og 20 ha af brugelig hede. Arealet er noget bakket. Der går flere hedeveje igennem arealet; men de er som regel i en dårlig forfatning.
2. Fra Holtum å og nordpå til Nørlund plantage og videre mod vest langs grænsen til Ringkøbing amt strækker sig et areal på ca. 450 ha. De ca. 100 ha syd for Kvindebæk er af en ret god beskaffenhed. Arealet nord for Kvindebæk, der udgør ca. 350 ha, er simpel hede. Terrænet er noget bakket med enkelte sandflugtsdannelse. Vejforholdene er dårlige. Den del af heden, der ligger nærmest Nørlund plantage, er fredet.
3. I den nordvestlige del af sognet i Nørlund plantage findes flere hedepartier, der tilsammen udgør ca. 300 ha. Arealerne er fredet og består af simpel hede. Vejene er dårlige.

Lindaa sogn.

4. I det sydvestlige hjørne af sognet henligger et ca. 75 ha stort hedeareal, hvoraf den nordlige del er meget bakket. De ca. 25 ha består af god hede, 45 ha af simpel hede og ca. 5 ha af hedekær. Langs østsiden af arealet går der en ret god vej.

Nr. Snede sogn.

5. Ved sognets vest- og sydgrænse ud mod Rørbæk sø findes ca. 70 ha simpel hede. Arealet er bakket. En lille kilometer øst for arealet går Viborg-Vejle amtsvejen, og fra denne går der en vej ind over arealet.

Rye sogn.

6. I bakkepartiet syd-øst for Gl. Ry findes et hedeareal på ca. 55 ha. Jordbunden er af en ret god kvalitet, men terrænet er så bakket, at en stor del af arealet ikke er egnet til agermark. Syd for arealet går en god kommunevej Gl. Ry-Emborg.

Tem sogn.

7. Lyngbevoksede randpartier og indskæringer i den nordlige side af Skærbæk plantage udgør ca. 120 ha. Den vestlige del, ca. 70 ha, består af simpel hede. Mod øst er jordbunden bedre og er betegnet som brugelig hede, dette areal omfatter ca. 50 ha. Arealet gennemskæres af en god kommunevej i nord-syd-gående retning, og langs nordsiden af den simple hede går der en dårlig markvej. Arealet er bakket.
8. »Sebstrup Sande« er betegnelsen for et ca. 130 ha stort hedeparti i sognets vestside. Mod syd grænser det til et hedeareal på ca. 30 ha i Vrads sogn. Jordbunden er overvejende af en dårlig kvalitet, idet simpel hede udgør ca. 115 ha, og kun 15 ha er betegnet som brugelig hede. Hedearealet i Vrads sogn består også af simpel hede. Vejforholdene er dårlige.

Vrads sogn.

- I Gludsted plantage findes to ret store hedearealer, der er fredet.
9. Vest for Kolpensig skovfogedhus findes 53 ha bestående af simpel hede.
 10. Øst for Kolpensig skovfogedhus findes ca. 70 ha, hvoraf ca. 10 ha tidligere har været beplantet. Dette areal består ligesom det foregående af dårlig hede.
 11. »Vrads Sande« er et hedeparti nordvest for Vrads by. Mod vest og nord grænser det til Breilund og St. Hjælland. Arealet består for størstedelen af simpel hede, kun et par småpartier i den østlige side er betegnet som brugelig hede. Terrænet er meget bakket. Gennem arealet går en kommunevej, som er til at færdes på den meste tid af året.

Hederne i Sønderjylland.

Efter almindelig opfattelse var størstedelen af Nordslesvig skovklædt i oldtiden.

Af tyske forskere er fremsat den påstand, at heden i middelalderen, ligesom i det 17. og 18. århundrede, var fremherskende. A. Sach skriver: »Vi må gå ud fra som sikkert, at i historisk tid har der kun været tarvelige skovrester på de nuværende heder, i al fald har der siden Valdemarernes tid kun været krat.«

Denne opfattelse deles dog ikke af professor Mager i Königsberg, hvis grundige undersøgelser hviler på et omfattende arkivmateriale fra det 16. og 17. århundrede.

Sin største udbredelse fik heden i perioden 1650 til 1750.

De forviklinger, der i det 17. århundrede gjorde landet til krigsskueplads, menes almindeligvis at bære skylden for de talrige gårdes ødelæggelse, hvorved betydelige arealer landbrugsjord atter sprang i lyng.

Medansvarlig for denne udvikling har dog sikkert også været den fremadskridende forarmning, der fandt sted på grund af de store skattebyrder, der umuliggjorde nyopdyrkning og genopbygning af det afbrændte og røvede.

Øvrigheden søgte at oprette det forsømte, men det var lettere at befale end at få foranstaltningerne gennemført.

I en statistisk oversigt fra 1791 over hertugdømmet Slesvig hedder det: »Det er ikke altid dårlig jord, hvor der findes hede. Man kan i visse egne køre milevis på hede, og dog ser man bestandig steder, hvor jorden har været pløjet. Det er hænder, der mangler, og hvor dette er tilfældet, vil der altid — selv på den fedeste jord — gro hede.«

Tallene fra den officielle statistik over arealets fordeling er for Sønderjyllands vedkommende behæftet med nogen usikkerhed for så vidt angår tiden før genforeningen, idet her er benyttet materiale fra

GYRO

FRONTLÆSSER

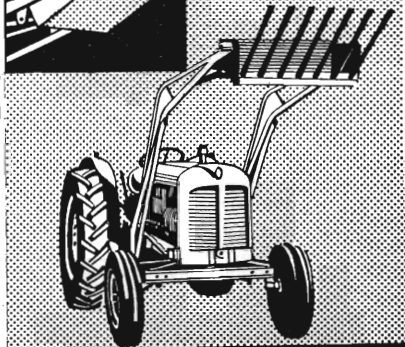
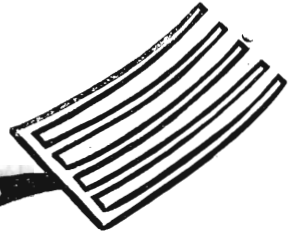
GYRO frontlæsser er den stærkeste forkarl, der nogensinde har eksisteret. Alt det løftearbejde, der ellers tager saa haardt paa ryggen, tager frontlæsseren sig af.

Den kan anvendes paa de utroligste omraader, og har De først en GYRO frontlæsser, vil De ikke kunne forstaa, hvordan De nogensinde har kunnet undvære den

Leveres med gødningsgreb, skovl, roegreb og sneskraber. Enkel og robust i konstruktion. Let at montere og betjene.

Kr. 2360

med gødningsgreb.

- en
KEMPE
hjælp
på
gården

AGYRO

SKIVE - TELEFON 1500

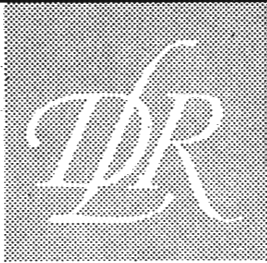
De bedes omg sende brochure til

Navn

Stilling

Adresse

Lån til bygninger maskiner generationsskifte

Dansk Landbrugs Realkreditfond er en selvejende institution stiftet den 12. oktober 1960 af Danmarks Nationalbank, Danske Bankers Fællesrepræsentation og Danmarks Sparekasseforening i samarbejde med De samvirkende danske Landboforeninger og De samvirkende danske Husmandsforeninger. Fonden yder lån mod sekundær pantet i landbrugsejendomme, skov- og havebrugsejendomme samt gartnerier.

Til løsning af disse opgaver har realkreditfonden ved sin start en udlånskapacitet på 1.200 millioner kroner.

Lånets løbetid er afhængig af formålet

Følgende eksempler på løbetider for fondens lån kan anføres:

18-20 årige lån. Lån med længste løbetid (18-20 år) ydes til nyopførelse af staldbygninger og stuehuse samt til køb af tillægsjord.

16-20 årige lån. Lån med løbetid 16-20 år - ligeledes længste løbetid - ydes indtil videre til formidling af generationsskifte, d. v. s. unge landmænds selvstændige ejendomsøvertagelse eller køb af større ejendom.

10-12 årige lån. Lån med løbetid fra 10-12 år ydes til maskinbygninger og hønsehuse, kornmagasiner, siloer og andre tilsvarende varige forbedringer, modernisering og istandsættelse af bygninger, f. eks. isolerings- og ventilationsarbejder, anskaffelse af faste installationer, varige jordforbedringer etc., herunder også vandingsanlæg og spildevandsanlæg.

I tilfælde, hvor de her nævnte nyopførelser eller forbedringer er af særlig kvalitet, evt. på grund af, at de uden større bekostning vil kunne finde anvendelse til flere forskellige formål - f. eks. et velbygget hønsehus, der let vil kunne indrettes til svinestald - eller hvor en modernisering har karakter af nybyggeri, vil en længere løbetid kunne overvejes.

5-7 årige lån. Lån med korteste løbetid - 5-7 år - ydes til maskinkøb, f. eks. køb af traktorer, mejetærskere, grønthøstere og lign., samt til besætningsanskaffelse etc. Som en overgangsordning indtil udgangen af 1961 vil fonden kunne yde lån til sanering af gæld, der er stiftet efter 1. januar 1957 i forbindelse med foretagne investerin-

ger, ligesom fonden kan deltage i gælds-sanering og omprioritering, når der er sket generationsskifte efter 1. januar 1957.

Lånegrænser

Fondens lån skal sammenlagt med foranstående lån have pantesikkerhed inden for 70 pct. af en af fonden foretaget vurdering af ejendommens handelsværdi, incl. værdien af besætning, driftsinventar og driftsmateriel m. v. altså af den samlede værdi. Som følge af, at fonden alene yder støtte til finansiering af produktive investeringer samt til unge, dygtige landmænds ejendomsøvertagelse, bestræber man sig på at vise smidighed med hensyn til arten af de foranstående lån, fonden vil kunne respikere. Således vil man alt efter størrelsen og løbetiden for disse lån eksempelvis også kunne tage under overvejelse at respektere private sælgerpantebreve, ejerpantebreve og skadesløsbreve, alt forudsat naturligvis, at de saglige kvalifikationer og kreditværdigheden er til stede.

Udbetaling af lånene

Lånet berigtiges alt efter dets formål ved udlevering af obligationer i følgende serier.

7	0/0	L 1980 (20 årig)
6 1/2	0/0	L 1978 (18 årig)
6 1/2	0/0	L 1976 (16 årig)
6 1/2	0/0	L 1974 (14 årig)
6 1/2	0/0	L 1972 (12 årig)
6	0/0	L 1970 (10 årig)
6	0/0	L 1968 (8 årig)
6	0/0	L 1966 (6 årig)

Fonden har tilstræbt at give sine kasseobligationer et sådant indhold, at kurstab til enhver tid begrænses til det mindst mulige; udstedelsen af nominelt højt forrentede obligationer tilgodeser i særlig grad dette formål.

Realkreditfonden er oprettet for at yde et bidrag til fremme af den påkrævede modernisering af landbrugets bygninger, til fortsættelse af landbrugerhvervets rationaliseringsbestrebelse gennem øget mekanisering samt til lettelse af generationsskifte i landbruget.

Dansk Landbrugs Realkreditfond

Henvendelse om lån i Dansk Landbrugs Realkreditfond sker gennem landets banker og sparekasser, idet fonden kun kan yde lån efter indstilling fra et pengeinstitut.

den prøjsiske statistik, hvis »Kreise« ikke altid umiddelbart lader sig overføre til de nuværende amter.

Efter dr. Mads Iversens opgivelser er talmaterialet imidlertid fuldt forsvarligt til påvisning af retningslinierne for den almindelige udvikling af arealfordelingen.

Arealets fordeling i Sønderjylland i 1000 ha.

År	Ager og eng	Heder og moser til tørveskær	Skov og plan- tage	Veje, haver, byggegrunde m. v.
1896	330	29	17	14
1907	328	27	19	17
1920	321	25	20	18
1929	324	20	22	24
1951	307	19	29	30

Hedeselskabets undersøgelser er foretaget i 1953, og til markarbejdet benyttedes generalstabens målebordsblade fra 1930. En opmåling af de på kortene ved lyngsignatur viste arealer gav til resultat, at der i hele Sønderjylland fandtes 14.381 ha lyngareal.

Ved gennemgangen i marken viste der sig betydelige forskydninger indenfor kortenes opgivelser, og slutresultatet blev, at der i 1953 fandtes

3.877 ha egentlig hede og
3.954 ha lyngmose.

Af den tilbageværende hede er 1.817 ha betegnet som god til middelgod, 776 ha som simpel og 1.284 ha som hedekær.

Hedernes fordeling i de enkelte amter fremgår af efterfølgende tabel, og større samlede hedearealer er angivet på oversigtskortet.

Resultatet af hedeundersøgelserne.

Aabenraa amt.

Om hedens udbredelse i ældre tid giver nogle kort fra en jordebog fra 1641 interessante oplysninger. Kortene er udført af Joh. Mejer, og der blev særligt lagt vægt på ager og eng, hvorfor disse opgivelser formentlig er rigtige.

	Nørre Hostrup	Bodum
Ager	212.54 ha	140.2 ha
Eng	89.63 »	71.7 »
Mose og hede	271.60 »	177.7 »

Selv om skovene ikke er anført, tyder dog mange skovnavne på en tidligere eksistens af skove.

Fra Genner fortæller et kort ligeledes fra 1641 om jordens fordeling:

Ager	923.4 ha
Eng	188.1 »
Skov og krat	230.9 »
Hede	209.9 »

Hedeundersøgelse i Sønderjylland. Herredsoversigt.

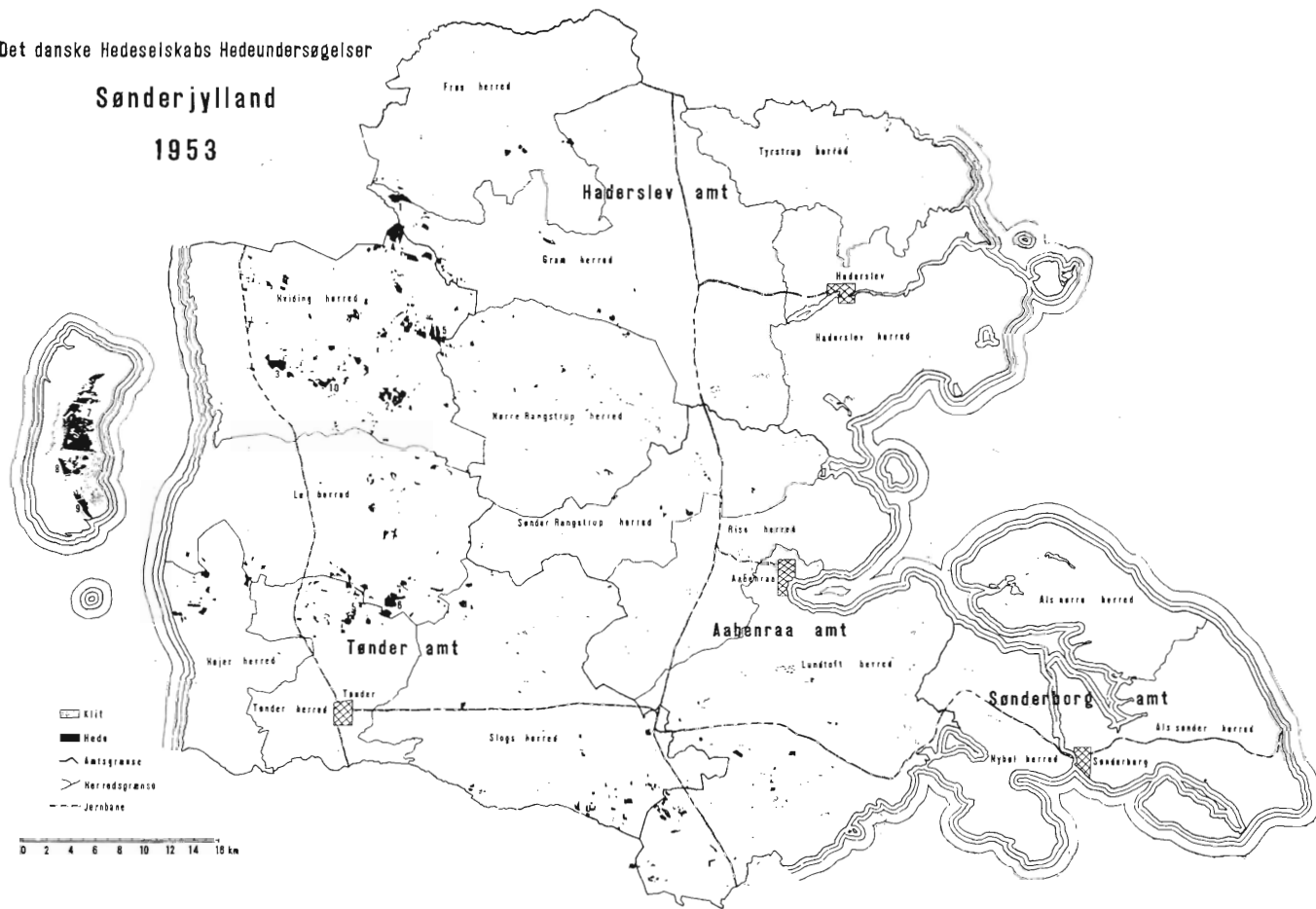
Ved undersøgelsen er benyttet generalstabens målebordsblade, der med få undtagelser er rettet omkring år 1953.

Herred	Efter målebordsbladene lyngklædt areal (hede, hedekær og lyngmose) år ca. 1930	De i ca. 1930 lyngklædte arealers fordeling i 1953 (hede, hedekær og lyngmose)						De i 1953 lyngklædte arealers fordeling (hede, hedekær og lyngmose)						Hede i 1953			
		1		2		3		4		5		6		7		8	9
		Opdyrket til agermark		Tilplantet		Lyngklædt		Middelgod hede		Simpel hede		Hedekær		Lyngmose		I alt 4+5+6	Samlet areal over 50 ha
		ha	‰	ha	‰	ha	‰	ha	‰	ha	‰	ha	‰	ha	‰	ha	ha
Aabenraa amtsrådskreds:																	
Lundtoft	1912	469	25	102	5	1341	70	161	12	37	3	60	4	1083	81	258	—
Rise	359	94	26	9	3	256	71	—	—	—	—	5	2	251	98	5	—
Sdr. Rangstrup	895	265	30	35	4	595	66	51	9	—	—	12	2	532	89	63	—
	3166	828	26	146	5	2192	69	212	10	37	2	77	3	1866	85	326	—
Haderslev amt:																	
Frøs	244	101	41	59	24	84	35	16	19	7	8	41	49	20	24	64	—
Gram	1335	483	—	196	—	656	—	95	—	93	—	34	—	434	—	222	75
Haderslev	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nr. Rangstrup	1228	720	59	74	6	434	35	54	13	—	—	83	19	297	68	137	—
Tyrstrup	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	2807	1304	46	329	12	1174	42	165	14	100	9	158	13	751	64	423	75
Tønder amt:																	
Hviding	3412	1209	35	578	17	1625	48	473	29	320	20	497	30	335	21	1290	565
Højer	636	183	29	55	9	398	62	103	26	4	1	49	12	242	61	156	—
Lø	2419	398	16	386	16	1635	68	511	31	308	19	379	23	437	27	1198	847
Slogs	1317	651	49	186	14	480	37	243	51	2	—	44	9	191	40	289	—
Tønder	624	282	45	15	2	327	53	110	34	5	2	80	24	132	40	195	—
	8408	2723	32	1220	15	4465	53	1440	32	639	14	1049	24	1337	30	3128	1412
Aabenraa amt	3166	828	26	146	5	2192	69	212	10	37	2	77	3	1866	85	326	—
Haderslev amt	2807	1304	46	329	12	1174	42	165	14	100	9	158	13	751	64	423	75
Tønder amt	8408	2723	32	1220	15	4465	53	1440	32	639	14	1049	24	1337	30	3128	1412
Sønderjylland i alt	14381	4855	34	1695	12	7831	54	1817	23	776	10	1284	16	3954	51	3877	1487

Det danske Hedeselskabs Hedeundersøgelser

Sønderjylland

1953

Disse oplysninger giver os et glimt af et landskab med betydelige hedearealer.

Udviklingen siden genforeningen har stadig indsnævret lyngarealerne. Efter statistikken fandtes der i 1920 4.319 ha; en opmåling på målebordbladene fra 1930 viste 3.166 ha, og endelig resulterede undersøgelserne fra 1953 i, at der da fandtes 2.192 ha.

Noget større samlet hedeareal findes ikke længere i amtet, thi af de anførte 2.192 ha var kun 326 ha egentlig hede, resten var lyngmoser.

Sønderborg amt.

Der findes ikke længere hede i Sønderborg amt, men selv på Als har den ikke været et ukendt fænomen, og et stednavn som f. eks. Tandshede minder os da også herom.

Ved udgangen af det 18. århundrede fandtes en større hedeblade ved Mjels, og i en beskrivelse fra 1772 af det kongelige gods Nordborg tales der om hedeformationer.

Haderslev amt.

Amtet havde i ældre tid betydelige hedearealer. Vel opdyrkede man jævnlige hede, men til gengæld lod man den udpinte jord atter forfalde. Det hedder således i en beretning fra 1640, at hedens beboere efter gammel sædvane årligt bringer et nyt stykke hede under plov og lader et tidligere opdyrket ligge, så det atter springer i lyng.

Om de mange forladte gårde fortæller amtmanden i Aabenraa 1660, at det i det øde land i Sønderangstrup vil være nødvendigt, at kreditorerne afskriver gælden for at få de unge til at overtage ejendommene; men selv ved at kaste de halsstarrige i fængsel for at få dem til at begynde, hjælper det ikke.

Hvor galt, det så ud, fremgår af en opgørelse fra 1685. Sønderangstrup herred havde da i alt 186 gårde og 46 husmandssteder, og heraf lå 52 gårde og 29 husmandssteder øde og forladte.

Hele Haderslev amt havde 1671 400 øde gårde og huse.

Blandt befolkningens mange plager bør nævnes sandflugten. En besigtigelseskommission fortæller 1692 om Aaskov ved Gelsåen, at med undtagelse af 4 små hedeagre og en lille tofte er agre og enge fuldstændigt overdækkede med flyvesand, så de aldrig mere kan bruges.

Om kvægsygdommens forfærdelige hærgen beretter statistikken, at i tiden fra 1745 til 1750 døde der i Haderslev amt 11.165 køer, 4.087 okser, 13.928 stk. ungvæg og 2.788 kalve.

Om landets udseende vil vi lade nogle samtidige beskrivelser tale.

Jels.

Ved udskiftningskommissionens besøg i Troldkæregnen 1786 hedder det i protokollen, at kommissærerne ikke kunne finde rundt, og at denne egn var egnet til ophold for vilde dyr og ikke for mennesker. Det er ikke umagen værd at foretage fordeling af jorden, thi i dette vildnis huserer ulve og vildsvin i stor mængde.

En beretning fra 1792 bringer følgende oplysninger: »Spørger man befolkningen om grunden til agerbrugets forfald, giver de altid krigen skylden. Efter udsagnet er der overalt myrdet og afbrændt. I Jels skulle kun 2 huse være blevet stående tilbage. Selv om jeg gerne tror på disse gamle udsagn, mener jeg dog, at ældre tiders svære epidemier og soter også har lagt meget øde.«

Agerskov.

Jordebogen fra 1795 bringer følgende tal om arealets fordeling i Agerskov sogn:

Ager	2.193,5 ha
Eng	1.376,0 »
Krat	81,7 »
Hede	4.484,0 »
Mose	516,3 »
Veje m. m.	159,2 »

I alt: 8.810,7 ha

Oksenvad.

I 1792 er en oberstløjtnant *von Binzer* på rejse for at finde et hedeareal, der egner sig til militær øvelsesplads, og i egnen omkring Oksenvad finder han, hvad han ønsker og beskriver arealet.

»Mellem Oksenvad, Møjbøl og Stursbøl strækker sig den store, jævne hede-flade. Kun i nærheden af Oksenvad er den opdyrket lidt. Hele heden med et stykke tilhørende brakland, som i lang tid kun har været benyttet som elendig føde for kvæget, anslås at udgøre 875 ha.

Et tilgrænsende hedeareal mellem Stursbøl, Jels, Ørsted og Oksenvad er mere kuperet og har en størrelse af 740 ha. Tilsammen fås da en hedeplade på omkring 1.600 ha. Jorden består næsten ene af rent sand bedækket af et mere eller mindre tyndt morlag.

Man ser af og til tydelige plovfurer efter tidligere landbrug, og det fortælles, at her fordom har ligget 13 gårde.

På det nordlige areal er jorden bedre, og spredte egekrat fortæller om tidligere skovbevoksning. Man tilskriver på egnen krigen skylden for ødelæggelsen, men jeg tror nu lige så meget på, at det er dårlig landbrugsdrift, der er årsagen.«

Efter statistikken fandtes der i 1920 endnu 2.540 ha med lyng i Haderslev amt, men siden da har betydelige opdyrkninger fundet sted, og undersøgelser i 1953 viser, at der nu kun er 423 ha egentlig hede tilbage. Hertil kommer dog et lyngklædt moseareal på 751 ha.

Af den tilbageværende hede findes et samlet areal på 75 ha i det nordvestlige hjørne af Gram sogn. Der går en ret god kommunevej midt igennem arealet, der i øvrigt er betegnet som simpel hede. I den vestlige del er tilplantet et mindre areal, der tidligere henlås som hede.

Tønder amt.

Tønder amt har endnu betydelige lyngklædte arealer, der dog stadig reduceres. I 1920 fandtes 11.653 ha, nu er de nede på 3.128 ha.

Nogle få ældre beskrivelser vil sikkert medvirke til at levendegøre billedet af amtets datidige udseende.

F. eks. hedder det i en kommissionsberetning fra 1666: »I Tønder amt står det ikke bedre til. Antallet af øde gårde er stort. I Tinglev er af i alt 14 kvartgårde de 12 fuldstændig øde og ubesatte.«

I 1761 berettes om Grøngård: »Efter beskrivelsen er gården anlagt i det 16. århundrede i en egn, hvor morads og krat var eneherskende. Hele egnen var øde og mennesketom. Vejen, der førte derud, var ikke let at opdage. Siden 1562 blev jorden afvandet og bragt til godt land på befaling og under ledelse af her-tug Hans den ældre, og 1574 grundlagde han Grøngaard.«

I det 18. århundrede taler beskrivere om hedearealer med en udstrækning

af 1 kvadratmil beliggende omkring Gaansager og Abild og mellem Frøslev og St. Jynde vad. Til slut en beskrivelse af jordens fordeling under en enkelt gård — Løgumgård — hvor jordbogen fra 1783 giver følgende oplysning:

Ager	95,9 ha
Eng	111,8 »
Hede	268,7 »
Overgravet mose	338,8 »
Uafgravet mose	76,8 »
I alt	<hr/> 892,0 ha

Som allerede nævnt viste Hedeselskabets undersøgelser, at der i 1953 endnu fandtes 3.128 ha hede tilbage i amtet. Heraf betegnedes 1.440 ha som god hede, 639 ha som simpel og 1.049 ha som hedekær.

Herudover er der stadig 1.337 ha lyngmose.

Klitarealerne på Rømø blev samtidig opmålt til 706 ha, hvoraf 18 ha var tilplantet.

Af samlede hedearealer på over 50 ha kan nævnes:

Arrild sogn.

Syd og vest for Hønning plantage findes et noget opdelt hedeparti på ca. 150 ha, til dels omgivet af skov. Jordbunden er af dårlig beskaffenhed. Arealet er forholdsvis fladt med undtagelse af den bakkede østside, Helmpolde. Vejforholdene er ikke gode.

Brøns sogn.

Fra Brøns mølle til Birkelev plantage, afgrænset mod syd af Brøns å, strækker sig et overvejende fladt hedeareal på ca. 110 ha. 85 ha er betegnet som er forholdsvis fladt med undtagelse af den bakkede østside, Helmpolde. Vej- og mod nordøst til god kommunevej. Arealet er vandlidende.

Højrup sogn.

Mellem Stensbæk plantage og Gelså findes 135 ha, overvejende simpel hede. Den sydlige del er noget kuperet, og vejforholdene er dårlige.

Syd for Højrup by, grænsende mod Arrild og Toftlund sogne, strækker sig en hedeblade på ca. 100 ha, i det væsentligste hedekær. Vest for arealet (ca. 300 m) findes asfalteret vej.

Skærbæk sogn.

Af den tidligere store Gasse hede er endnu ca. 70 ha lyngklædt areal tilbage syd for Renbæk. Hedens kvalitet er varierende, og terrænet, der er fladt, gennemskæres af en kommunevej.

Løgumkloster landsogn.

I den nordvestlige del af Kongsmosen er ca. 95 ha betegnet som hedekær. Arealet, der består af delvis afgravet mose, er fladt og har ret gode vejforhold.

Rømø.

Fra Kirkeby plantage og op gennem Rømø Nørreland strækker sig et hedeareal på ca. 562 ha, hvoraf 182 ha er betegnet som god og 248 ha som simpel hede. 132 ha består af hedekær. Den nordlige del gennemskæres af dyrkede parceller. Langs arealets vestside og spredt ind over heden findes klitpartier på

I tidens moderne skovdrift er en kædesav så vigtigt et værktøj, at der er grund til at se sig godt for, når man køber.

Her er de fortrin, der gjorde:

SOLO

til

Mere end
25.000
solgt
på eet år

SOLO har den kraftigste motor

SOLO kædesavens 125 ccm motor udvikler 5,5 HK ved kun 5000 omdr./min. Den har det overskud, der giver større sejstræk. De skråt bagudliggende cylindre gør saven vibrationsfri.

SOLO-motoren slides mindst

Af alle kædesave er SOLO den, der har lavest stempelhastighed ved fuld ydelse. Det betyder mindre slid på alle bevægelige dele af motoren.

SOLO kommer lettere til

Den flade formgivning på den ene side giver ideelle arbejdsvilkår. SOLO-saven sætter det laveste stød.

SOLO forhindrer tabt arbejdstid

Under serviceeftersyn låner De gratis en anden SOLO-sav hos forhandleren.

SOLO-kæden er sikret

Centrifugalkoblingen forhindrer kædesprængning.

SOLO's 12 mdrs. kaskoforsikring

er en yderligere sikkerhed mod uvelkomne udgifter.

SOLO har forhandlere og service overalt

Et net af forhandlere over hele landet sikrer Dem omgående demonstration og førsteklasses service.

- **Vægt (17") brutto 11,4 kg**
- **Perfekt balance**
- **Mindste støjfaktor**
- **Hurtig start**
- **Direkte drevnen sav**
- **Billige reservedele**

KUPON

H. T. 12

(sendes fil A/S Diesella, Kolding)

De bedes sende mig specialbrochure for SOLO-kædesav

Navn.....

Adresse.....

Nærmeste forhandler opgives ved henvendelse til

A/S Diesella, Kolding

Hovedforhandler:

A/s Diesella - Kolding

Træsiloer og silotag

Guldborgland
savværk
v. Hedeselskabets
3. distrikt
Skjelhøje - Tlf. 10

Hulkjærhus Planteskole

RØDKJÆRSBRO
Telefon Ans 25

Planter til skove,
læhegn og haver

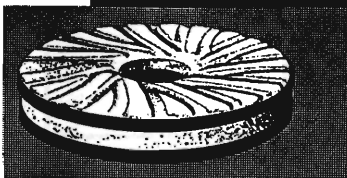
Til alle slags bygninger

DANSK
ETERNIT
TAG- OG VÆGBEKLÆDNING

DANSK ETERNIT FABRIK A/S
AALBORG

SALGSKONTOR:
KAMPMANNSGADE 2 . KBHVN. V
TELEFON: MINERVA *2222

engsko kværnsten

STRØMMEN RANDERS TLF. 651

Handelsbanken i Viborg

Filial af Aktieselskabet
Kjøbenhavns Handelsbank

Kontor i
Karup og Kølvrå

Randers

MØRTELVÆRK OG
BETONRØRSFABRIK

v/ Marius Ødum

Kristrup pr. Randers
Tlf. 400 Randers fri not.

Kun Δ mærkede varer
føres

Største lager
Bedste kvaliteter
Forlang tilbud

HAMMERUM HERREDS

Spare- og Laanekasse

Tlf. Herning 3733 (fl. lin.)

Kontortid:
Man./Torsdag 10-12,30 og 14-17
Fredag tillige 18,30-19,30
Lørdag 10-12,30

Viborg Byes og Omegns Sparekasse

Telefon 1400 (4 lin.)

Sct. Mathiasgade 68

Kontortid: Kl. 9—15

Lørdag: Kl. 9—12

Aftenekspedition:

Fredag: Kl. 18,30—20

Filialer:

Karup

Flyvestation Karup

Mammen

Løgstrup

Siden 1896!

har vi leveret planter til
skov, have og mark.
Forlang tilbud!

Hjortsøs Planteskole

Tlf. Viskinge *20
Svebølle

Frøavlscenret

HUNSBALLE

Holstebro - Tlf. 533
Frøavl og frøhandel

Stenvad

CEMENTSTØBERI

Telef. 6 Stenvad

Arnold Westmark

Alle Δ mærkede rør føres
Altid leveringsdygtig

A/S Skive Markfrøkontor

Grundlagt 1896

Telefon 94 Skive

FRØAVL FRØHANDEL

Krogsgades

Cementstøberi

J. Halvorsen & Sønner

Kontor

Dannebrogsgade 22, Aarhus

Telefon *2 55 99

Ny fabrik Vejby

Alt i betonvarer D. S. 400

Røde

drænrør

D. S. nr. 403, syrefast kvalitet

● Fredenshøj Teglværk

Aabenraa Telefon 22127

Trifolium Frø

KØBENHAVN

RANDERS

tilsammen 270 ha. Bortset fra disse er arealet fladt. Arealet gennemskæres af vejen fra dæmningen til Lakolk, i øvrigt er vejforholdene dårlige.

Mellem Kirkeby og Vraaby plantager findes et samlet hedeareal på ca. 100 ha. 35 ha er betegnet som brugelig, 25 ha som simpel hede og 40 ha som hedekær. Arealet er fladt, og vejforholdene er dårlige. Et klitparti på 70 ha støder op til arealet.

I det sydvestlige hjørne af Sønderland ligger et hedeparti på 90 ha. Heraf er 50 ha brugelig og 35 ha simpel hede. 5 ha er hedekær. Arealet er fladt med dårlige vejforhold.

To sølvbæger-modtagere

Under Hedebrugets årsmøde i Viborg den 29. juli fik *Petrea* og *Anders Møller*, *Karstoft*, og *Marie* og *Kristian Lilleholt Kristensen*, *Morsbøl*, *Grindsted*, overrakt Hedeselskabets sølvbæger for deres smukke indsats som hedeopdyrkere. Det var direktør *Fr. Heick*, der foretog tildelingen og direktøren fortalte ved overrækkelsen om de to ægtepars virke.

Vi refererer efter indstillingerne:

Petrea og *Anders Møller*, *Karstoft*, *Skarrild sogn*.

Anders Møller er født 1889 i Nr. Karstoft i Skarrild, som søn af Maren og Niels Møller. I sin ungdom var han på efterskole og højskole, hvorefter han et år havde plads som karl og ellers arbejdede han hjemme på Nr. Karstoft.

I 1918 overtog A. Møller, for en pris af 5000 kr., 84 ha, hvoraf kun 4 ha var opdyrket, fra sin fødegaard. Han gik straks i gang med opdyrkning af arealet, det meste var ujævn og vandfyldt hede. Pløjningen måtte foretages med heste, og mergelen (16 %) måtte hentes 4 km fra ejendommen.

Fra 1924, da en mergelbane fra Brande kom over marken, fik Møller lettere adgang til mergel og opdyrkede de følgende år store arealer og gravede dybe grøfter i den vandlidende jord. Senere er meget af jorden blevet drænet.

Ved overtagelsen i 1918 var der ingen bygninger, men samme år opførtes en lade (35×17 alen), der senere er udvidet. 1919 byggedes et stort stuehus samt stald til ca. 12 køer samt svin. I 1931 blev den lille stald erstattet med en ny, der kan rumme den nuværende besætning. Der er endvidere bygget et par redskabshuse, hønsehus og silo.

Til belysning af fremgangen i bedriften kan anføres, at der ved overtagelsen ingen avl var, medens der nu årligt avles ca. 450 tdr.

korn, 4500 tdr. rodfrugt, 1200 tdr. kartofler samt 60 læs hø. Besætningen var ved overtagelsen 2 heste og 2 malkekøer. Nu holdes 1 hest, 22 malkekøer, 20 kvier, 20 ungkreaturer samt 80 svin.

Der er plantet et bredt læbælte om gården, anlagt en stor smuk have samt plantet lange hensigtsmæssige læbælter i marken.

På den ringeste jord i yderkanten af marken er anlagt en plantage på 5 ha.

Ejendomsskyldværdien var ved overtagelsen højst 1000 kr., den er nu ansat til 72.200 kr.

Der var ingen gæld ved overtagelsen og heller ingen ved afståelsen af gården for et år siden til en søn.

Marie og Kristian Lilleholt Kristensen, Morsbøl, Grindsted sogn.

Kristian Lilleholt Kristensen er født 1907 i Ansager, som søn af Karen og Kristen Kristensen, og arbejdede hjemme til han var 15 år, var ude at tjene i 2 år, var igen hjemme i et år, og havde derefter forskellige pladser.

I 1933 købte Kr. Lilleholt Kristensen, med en startkapital på 2000 kr. et areal på 16 ha for 5000 kr. Af de 16 ha var 12 ha hede med påbegyndt opdyrkning af de 8 ha. I 1936 opdyrkedes 2 ha og i 1938 restarealet 2 ha. I 1949 tilkøbtes et hedeareal på 15,5 ha for en pris af 5000 kr., heraf blev 5,5 ha opdyrket i 1950, 5 ha i 1951 og restarealet 5 ha i 1952.

Til belysning af fremgangen i bedriften kan anføres, at der ved overtagelsen af ejendommen ingen avl var, medens der nu årlig avles 250 tdr. korn, 1000 tdr. rodfrugt, 1800 tdr. kartofler og 8 læs hø. Der var ingen besætning ved overtagelsen, nu er der en traktor, 8 malkekøer, 4 kvier, 8 ungkreaturer, 40 svin og ca. 150 høns.

I 1934 opførtes de første bygninger, stuehus og stald, i 1952 garage til bil og traktor samt et maskin- og hønsehus og i 1954 opførtes lade, og stalden udvidedes.

Kristian Lilleholt Kristensen har anlagt en pryd- og frugthave, og har plantet læhegn i alle markskel efterhånden, som heden blev opdyrket og senere er plantet læhegn imellem ejendommens markskifter.

Ejendomsskyldværdien der i 1934 var 9000 kr. var i 1956 57.000 kr. Den samlede gæld er nu 25.000 kr.

Jorden er af let beskaffenhed, hvorfor der drives stærkt på kartoffelavl under markkontrol. Deres økonomiske forhold er i orden, således at de i 1947 kunne købe deres første bil og i 1952 traktor.

I ægteskabet er 2 børn, en søn på 26 år og en datter på 17 år.

De danske Mergelselskaber

Skamlingsbanken var i år samlingsstedet for De danske Mergelselskabers årsmøde. Det blev afholdt den 8. juli og samlede en meget stor repræsentation, idet deltagerne var mødt frem fra alle landets mergel- og kalkselskaber, mange steder fra med den samlede bestyrelse med damer.

Mødet indlededes af formanden gdr. S. Egebjerg Thøgersen, Trust, der, efter at have budt velkommen, udtalte gode mindeord om entreprenør H. Theut, Viborg, idet han samtidig gjorde kort rede for, hvor stor betydning hans arbejde og initiativ i mergelsagens tjeneste havde haft.

Efter at formanden for Vestjyllands Mergelforsyning, gdr. *Trier Høj*, var valgt som ordstyrer, aflagde S. Egebjerg Thøgersen

årsberetning

Ved sidste års generalforsamling omtaltes det, at fortrinsretten for mergellånene kunne komme i fare ved den store landbokommissionens behandling af realkreditspørgsmålet, og at man indenfor De danske Mergelselskaber burde være opmærksomme herpå.

Da foreningen ikke er repræsenteret i kommissionen, måtte den rigtige vej være at gå til landbo- og husmandsforeningernes øverste ledelse for at få støtte der og bestyrelsen har haft møder med De samvirkende jydsk Landboforeninger og med De samvirkende jydsk Husmandsforeninger, har drøftet sagen med dem og har fået tilsagn om støtte derfra i påkommende tilfælde.

Vi har derefter gennem disse organisationer fremsendt en skrivelse, hvor vi protesterer mod ændring eller ophævelse af fortrinsretten, men erklærer os villige til at drøfte en nedsættelse af den afdragsfri tid og selve afdragstiden, sådan som det er foreslået af realkreditkommissionen.

Forårets begivenheder med de store lønstigninger har fået følger for mergelselskaberne, bl. a. ved at Nationalbanken har forhøjet renten af mergellånene fra 6 til 7 %. Det er vist den højeste rente, Nationalbanken har haft, og da de fleste selskaber har lån der, er det er føleligt slag for vort arbejde. Bestyrelsen overvejer at søge renten nedsat. Vi må være på vagt overfor alle prisstigninger, så længe vi ikke kan få dækning for dem i større priser for vore produkter.

Den nye forening af kalkproducenter har indledet sit arbejde med at søge indført større ensartethed i handelen med kalk.

I samarbejde med landbrugets organisationer, Hedeselskabet og statens tilsyn med handel med grundforbedringsmidler blev der ud-

arbejdet forslag til nye regler for produktion og handel med jordbrugskalk, og disse er senere udsendt som en bekendtgørelse fra landbrugsministeriet af 21. april 1961.

Ifølge forslaget skulle der være følgende 4 sorteringer:

1	Pulveriseret jordbrugskalk	0— 2 mm
2	Findelt	do. 0—10 »
3	Harpet	do. 0—20 »
4	Knust	do. 0—40 »

Det var en forudsætning, at den grove sortering skulle udgå i løbet af nogle år, når værkerne var blevet omstillet til den nye produktion.

Bestyrelsen anså det for et godt forslag og gav det sin anbefaling.

Under forslagets gang gennem de forskellige instanser skete der det, at den grove sortering blev slettet, under protest af repræsentanter for landboforeningerne i Jylland og Hedeselskabet.

I almindelig praksis indenfor mergelselskaberne bliver der herefter kun 2 sorteringer at arbejde med:

Knust jordbrugskalk 0—10 mm,
Harpet jordbrugskalk 0—20 mm.

Det er nemt og enkelt. Vi må så blot håbe, at kalkværkerne kan fremstille nok af de 2 sorteringer og at de overholder reglerne.

Begge disse sorteringer kan fordeles med grussprederen og den fineste kan spredes med »Wilmo«. Der er ingen grund til at købe pulveriseret kalk, når vi kan få disse to sorteringer.

Der er selvfølgelig nogle, som vil mene, at vi burde have beholdt råkalken en tid endnu, men nu er den slettet og vi må indstille os på den nye ordning.

Vi forbrugere er jo trods alt enige om, at det er en fordel at få kalken så fin som muligt af hensyn til spredningen.

Lønstigningen i foråret og kvalitetsforbedringen efter de nye regler betinger en højere pris på kalken. Efter hvad jeg foreløbigt har hørt, kan der vist købes til følgende priser:

Knust kalk, 0—10 mm	16,00 kr.
Harpet kalk, 0—20 mm	10,00 kr.

Mergelselskaberne er fra nogle sider blevet kritiseret for den måde tegningen foregår på. Repræsentanter går fra dør til dør og tegner medlemmer.

Jeg synes nu ikke, det er så forkasteligt, når de oplysninger, der bliver givet, er rigtige. Medlemmerne kommer jo ikke af sig selv. Konsulentens undersøgelser af jorden sikrer, at der ikke bliver leveret kalk, som er unødvendigt.

Der kommer selvfølgelig mange med, som kun har brug for lidt mergel eller kalk, og der synes jeg, at selskaberne godt kan fastsætte et mindste beløb for medlemmer til tinglysning. Administration af de små beløb til afdrag bliver alt for stor.

Man kan vist godt fastsætte, at beløb på mindre end 200 kr. bør betales kontant.

Den faglige beretning

forelagdes derefter af konsulent *S. P. Sørensen*, Hedeselskabet.

Mergelarbejdet er underkastet de samme vilkår som landbruget iøvrigt. Der skal spares på arbejdskraften for den er dyr og vanskelig at skaffe. Derfor må vi indstille os på at gøre arbejdet helt færdigt ved, at såvel mergel som kalk leveres spredt på marken. Til spredningen skal bruges egnede maskiner, så man har sikkerhed for, at midlerne bliver fordelt jævnt og netop i den mængde, der er brug for efter konsulenternes undersøgelser, og det er af allerstørste vigtighed, at konsulenten foretager solide undersøgelser på grundlag af et rimeligt antal jordprøver udtaget af ham selv eller en betroet assistent. Det er ikke arbejdsmandsarbejde at udtage jordprøver.

Resultaterne bør vises på et kort i rigtig målestok, ellers sker der alt for mange fejl.

Alle udgifter til mergel eller kalk, kørsel, kalktrangsundersøgelse og spredning kan tages med under planen til tinglysning.

Der er stadigvæk store arealer, som trænger til grundforbedring ved tilførsel af mergel eller kalk. Det slår ikke til med vedligeholdelseskalkning endnu, idet man de fleste steder med fordel kan sætte reaktionstallet $1/2$ enhed højere, end vi regnede med for 20 år siden. Vi bearbejder nu jorden dybere og mere effektivt efter indførelse af traktordrift. Derfor er der et tykkere jordlag, som skal kalkes op. Den mere effektive jordbehandling vil måske bevirke større udvaskning, ligesom jorden med den moderne behandlingsmåde også kan blive mere løs, hvilket forstærker tilbøjeligheden til fygning og fremmer visse mangelsygdomme. Hvis man vil have fordelene af højere reaktionstal, må man tage ulemperne med. De er ikke større end, at de med nutidens teknik kan overvindes.

Det gælder om at bruge kalkmidler, som hurtigt kan komme i intim forbindelse med de enkelte jordpartikler. Det skal være god mergel eller kalk, som lader sig sprede tyndt ud. Det nytter jo ikke noget, at man har fået den helt rigtige mængde, hvis den ikke er fordelt sådan, at alle planterne kan nå kalkmidlet.

I mergel har man de fineste partikler og dermed mulighed for at opnå det bedste resultat, medens kalken må sønderdeles, så den kan fordeles. 1 m³ kalk der er findelt til 0,1 mm kan akkurat dække 1 ha med et lag på 0,1 mm. Jo dårligere kalken er findelt jo større bliver hullerne i laget.

De nye regler for jordbrugskalk er skridt i den rigtige retning, og, som formanden nævnte, behøver vi kun at interessere os for 2 sorteringer: Knust jordbrugskalk, 0—10 mm, og harpet jordbrugskalk, 0—20 mm. I begge tilfælde skal 40 % være under 1 mm.

Når disse størrelser bliver overholdt, er man sikker på at få en god kalk, der kan fordeles.

De nye bestemmelser er afgjort til fordel for forbrugerne, selvom der måske skal betales et par kroner mere pr. tons kalk.

1960 var ikke noget godt år for mergelarbejdet. Vejret var drilagtigt på de tider, hvor folk ville have mergel og kalk leveret. Arbejdet i kalklejerne var meget vanskeligt og til tider helt umuligt.

Ifølge indsamlede oplysninger fra alle kendte produktionssteder blev der i kalenderåret 1960 produceret og leveret:

Mergel	150.000 m ³	=	66.000 t. kulsur kalk
Kalkslam	25.000 t.	=	5.000 » » »
Jordbrugskalk	576.000 t.	=	438.000 » » »
1960 i alt			509.000 t. kulsur kalk
1/4—31/12 1959			591.000 t. kulsur kalk
1958/59			550.000 » » »
1957/58			463.000 » » »
1956/57			585.000 » » »
1955/56			466.000 » » »
1954/55			375.000 » » »
1953/54			424.000 » » »

Hvis vi regner med, at kalksvindet er ca. $\frac{1}{3}$ t. pr. ha årlig, skal der tilføres ca. 1.000.000 t. for at holde ligevægt. Der er stadigvæk meget at stræbe efter.

Mergel- og kalkselskaberne har formidlet 21 % (13 + 8 %) af de leverede 509.000 t. kulsur kalk.

År	Antal selskaber	Udkørt		Svarer til kulsur kalk
		mergel m ³	kalk t	1000 t
1946—47	4	34.178		12
1947—48	12	125.858		44
1948—49	27	429.750		150
1949—50	44	852.449		298
1950—51	53	686.748		240
1951—52	62	710.581		249
1952—53	62	724.073	10.434	260
1953—54	60	549.093	8.946	188
1954—55	43	291.110	23.832	144
1955—56	43	401.168	17.379	153
1956—57	50	401.490	32.047	175
1957—58	52	321.065	42.926	158
1958—59	59	204.673	66.043	134
1959 1/4—31/12	54	270.385	66.930	166
1960	52	145.928	58.215	107

Praktisk eksempel på en frøhave.

Tanken at etablere frøhaver for derigennem at fremskaffe forbedret frø til anvendelse i det praktiske skovbrug, har sandsynligvis mere end noget andet bidraget til, at skovtræforædlingen indtager en så fremtrædende position, som tilfældet er i dag.

Som det tidligere har været omtalt på denne annonceplads, kan frøhaver sammensættes på meget varierende måde og med forskellige formål for øje. Billet ovenfor viser et eksempel på en ung frøhave, der i første række er anlagt ud fra rent praktiske frøforsyningsmæssige motiver.

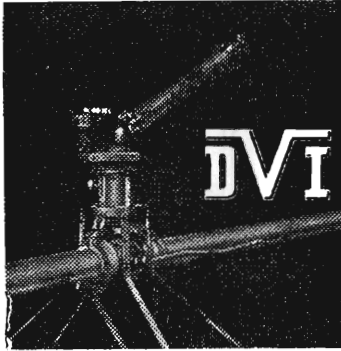
Grundlaget for frøhavens oprettelse er, at den smukke godkendte skovfyrbevoksning F. 110 i Harreskov plantage desværre har vist sig kun at producere ganske ubetydelige frømængder. For at fremskaffe forbedret frø af denne type har Hedeselskabets skovfrøcentral udvalgt 19 enkeltræer F. 110. Disse kloner er podet op og senere udplantet i den afbildede frøhave i Den Jenssen Buchske plantage nær Silkeborg.

I frøhaven, der er på 1,2 ha, er podningerne plantet på en afstand af ca. 5×5 m og iøvrigt placeret efter en forud nøje udarbejdet plan, hvorved den enkelte klon så vidt muligt sikres ligelig bestøvning af alle de øvrige anvendte kloner. Forholdene på arealet er, hvad angår klima m. v., sådan, at der kan forventes en stor kogleproduktion, samtidig med at der er passende isolation imod uønsket bestøvning fra andre fyrrebevoksninger.

NOVOPAN TRÆINDUSTRI A/S

PINDSTRUP . TELEFON 39*

VANDINGSANLÆG

med Kanoner eller Sprinklere

DANSK VANDINGS INDUSTRI

Snoghøj, Fredericia

Tlf. Erritsø 125

Treplanter til Have- og Kirkegaard
Mark og Skov
Plænegræs

LOMBORGS PLANTESKOLE
GRANHØJ v. AALBORG

TLF. 2 01 01

TLF. 3 40 40

Stort farveillustreret
katalog
sendes gratis
på forlangende

Røde
DRÆNRØR

fra 2"–12" haves
altid på lager
Forlang tilbud

„Sofienlund“

TEGLVÆRK

Telefon 10 Ulstrup

GUGKALK

gi'r Grøde

Faa fuldt udbytte af
Jorden. Brug vor anerkendte
Jordbrugskalk
— det betaler sig!

GUG KALKVÆRK A/S

Elmealle 2, Hasseris. Tlf. Aalborg 21 288

**Mejeriernes og Landbrugets
ULYKKESFORSIKRING**

Telefon Minerva 350
Gensidigt selskab

Vester Farimagsgade 19
København V.

Ansvarsforsikring

Automobilforsikring

**Kjellerup Betonvarefabrik
ved I. T. Birk**

— Telefon 45 Kjellerup
Efter Kl. 17 . Rødkjærsbro telefon 14
FØRER KUN △ MÆRKEDE VÆRER
Alle arter betonvarer til anvanding og kloak føres
FORLANG TILBUD

**Herning Hede-
& Discontobank**

10—12½, 14½—17
Telefon 5 . 272 . 720

Brug

STENSBALLEFRØ

til mark og have

Faas hos:
Købmænd, møllere
og gartnere

ØSTERGAARDS FRØAVL ¼
STENSBALLE pr HORSENS

**Kaas-
Briketter**

Hovedforhandler:

Nordjyllands
Kulkompani

Nørresundby

Telf. 4227 . 4228

Fabrik: Kaas
Telf. Kaas 11

Sydvestjydske Teglværkers Salgskontor

Telefon 58

ØLGOD

Telefon 59

AALBORG
AKVAVIT.

Antallet af arbejdende selskaber var 52, hvoraf 12 leverede mergel alene, 31 kalk alene og 9 har leveret både mergel og kalk.

Som sædvanlig er det Ringkøbing og Ribe amter der ligger i spidsen.

Amt	Jordbrugs- kalk t.	mergel m ³	Beregnet som ren kulsur kalk ialt
Ringkøbing	2.422	86.439	40.477
Ribe	17.710	36.834	28.624
Viborg	6.902	8.068	9.210
Vejle	6.025	12.300	9.109
Hjørring	9.112		6.834
Sønderjylland	6.276		4.707
Skanderborg	3.841	1.917	3.648
Aalborg	3.153		2.364
Thisted	2.178		1.634
Svendborg	596		447
Holbæk		370	185
I alt	58.215	145.928	107.239

Der er i 1960 oprettet 1 kalkselskab på Fyn, så vi nu er oppe på 158 selskaber siden krigen.

Planlagte arbejder	1958/59	1/4—31/12 1959	1960
Antal sager	31	28	31
antal aftagere	2.877	1.986	2.523
mængde mergel	109.766 m ³	91.625 m ³	128.112 m ³
mængde kalk	69.336 t.	64.910 t.	63.895 t.
anslået udgift	2.598.047 kr.	2.382.932 kr.	3.031.648 kr.

Det er på grundlag af de planlagte arbejder, at Hedeselskabet beregner sit vederlag, og Hedeselskabet har i juni måned anmodet 23 selskaber, som har fået godkendt planer i 1960/61, om at refundere os 15 øre pr. t. ren kulsur kalk. Det svarer til ca. 6 øre pr. m³ mergel og 12 øre pr. t. kalk eller ca. 1/2 % af overslagssummen.

Mergel- og kalkpriserne har været nærmest uændrede i 1960. Kørselsprisen for mergel er uændret siden 1951.

Vi må regne med, at de sidste lønstigninger vil indvirke på priserne.

De gamle mergelselskaber, som begyndte udkørsel lige efter krigen, er nu ved at være færdige med afdragene, nogle er helt færdige. Bestyrelserne må huske på, at det afsluttende regnskab med forslag til fordeling af eventuelt overskud skal forelægges for en generalforsamling og vedtages under forbehold af landvæsenskommissionens samtykke. Derefter sendes det til landvæsenskommissionen, som indkalder til møde og i reglen godkender det, generalforsamlingen har vedtaget. Først derefter bliver mergelforpligtelsen slettet af tingbogen og sagen sluttet.

Hvis der, efter at enhver har fået sit, endnu er penge i kassen, minder jeg igen om, at De danske mergelselskaber efter evne har påtaget sig at finan-

ciere de igangværende kalk- og mergelforsøg, som konsulent *Johs. Olesen*, Skanderborg, leder gennemførelsen af, og han har store planer om nye forsøg til belysning af kalkspørgsmål.

Beretningen efterfulgtes af en kortvarig forhandling.

Efter at *Hans Christensen*, Orten, havde omtalt afdragstiden, når et kalkningsarbejde udførtes som grundforbedringsarbejde, fik *Christoffersen*, Vesterlund, Ordet for at understrege nødvendigheden af, at selskaberne fik en mand med i den store landbokommission til varetagelse af interesserne bl. a. med hensyn til fortrinsretten, så det ikke går som det gik med rentetilskudet og fragtgødsreguleringen.

Nis Staal, Faaborg, efterlyste udslag af interesse for kalkningsarbejdet fra andre kredse. Fragttilskudet burde komme igen. Iøvrigt anbefalede han varmt at yde støtte til kalkforsøgene.

Brunsgaard, Ramsinggaard, talte også for støtte til kalkforsøgene, og *Nikolajsen*, Orten, nævnte, hvor stor en betydning fortrinsretten havde, bl. a. når der fandt generationsskifte sted på ejendomme. Fortrinsretten må vi ikke miste.

Formanden, *S. Egebjerg Thøgersen*, omtalte på givnen foranledning, at selskaberne jo selv kan bestemme afdragstiden indenfor 10 år, således at den udmærket kan gøres kortere. Landbrugets vanskelige vilkår bør måske medføre, at vi prøver på igen at opnå et rentetilskud.

Peter Hansen, Lunde, oplyste, at de indenfor hans selskab straks begyndte på afdragene.

Forskellige talere var inde på de her berørte emner, og da spørgsmålet om at få mergelselskaberne repræsenteret i den store landbokommission stadig blev trukket frem og fundet ønskeligt, fandt afdelingschef *Schledermann Larsen* anledning til at gøre opmærksom på, at Hedeselskabets direktør Fr. Heick var medlem af kommissionen, og at man kunne forvente, at han her også ville varetage mergel- og kalkforbrugernes interesser, men han advarede mod at tro på, at det ville lykkes at få fragttilskudet tilbage.

Inden beretningen godkendtes havde blandt andet konsulent *Johs. Olesen*, Skanderborg, ordet for at takke for anbefalingerne af tilskud til forsøgene og give nogle få oplysninger om, hvor langt man var nået.

Regnskabet blev forelagt af kassereren, gdr. *Th. Mølholm*, Hammershøj, og godkendtes.

Til bestyrelsen genvalgtes *A. Christoffersen*, Fr. Faber, Chr. Nicolajsen og Kr. Kvorning Jensen, ligesom revisoren *Peter Hansen*, Lunde, genvalgtes.

Eftermiddagsturen gik til »Lauritsminde« ved Sdr. Stenderup tilhørende Anders og Laurits Bramsen, hvor deltagerne fik lejlighed til at bese hele ejendommen og få alle mulige oplysninger om det særprægede landbrug, som bl. a. driver en betydelig frøavl ved siden af, at der er en mønster-frugtplantage på 35 td. land.

For en del af deltagerne var der adgang til at besøge Skærbækværket, idet pladsforholdene ikke muliggjorde, at alle kunne få adgang.

Det vellykkede årsmøde sluttede med spisning på »Kongebrogaarden« ved Middelfart.

Litteratur

Kronhjortskader i de skaanske granskove

Kungl. svenska Skogshögskolan har som nr. 35 i sine skrifter udsendt en afhandling om »Kronhjortens skadegørelse på granskog« af Åke Sjöström. Afhandlingen vil interessere stærkt i Danmark, hvor man for tiden arbejder med en undersøgelse af samme art. Formålet er at finde midler mod ødelæggelserne, som er af meget betydelig omfang i Danmark, hvor kronhjortene findes i stort tal i modsætning til i Sverige, hvor stammen væsentligt er lokaliseret til Skåne. Til gengæld er elgskaderne jo i Sverige et endnu større problem, hvis virkninger føles stærkt over næsten hele landet.

Et kort referat af afhandlingen følger her:

Den svenske kronhjortstamme opgøres til ca. 150 dyr, fordelt på 3 tilholdssteder i Skåne, hvor den ved at gnave og løsrive barken anretter betydelige skader på den opvoksende granskov. Det hævdes, at årsagen til, at der anrettes skader, skyldes mangel på visse næringsmidler i de rationelt drevne skove uden underskov eller anden bundvegetation.

Undersøgelserne af skaderne i et 306 ha stort skovområde, 70 % bevokset med granskov, viser at angrebene væsentligt finder sted i 15—45 årige bevoksninger. Et mindre antal angreb er dog også påvist i yngre og ældre skov.

Skaderne anrettes hele året rundt, men navnlig om foråret, hvor skaderne endda kan blive særligt alvorlige, eftersom barken i denne periode med stærk saftspænding let løsner sig og kan slides af stammerne i store sammenhængende stykker.

Skadehyppigheden er størst i aldersklasserne 2 og 3, idet aldersklasse 1 er yngste klasse. Skader som følge af mærkning til hugst og overvoksning af skaderne medfører, at hyppigheden bliver mindre i aldersklasse 4 og mindre i aldersklasse 3 end 2. Ikke kvistrensede graner angribes sædvanligvis ikke, hvilket er en af årsagerne til den lave skadehyppighed i aldersklasse 1. Det er den samme årsag, der medfører, at skaderne er mindst på små og grove dimensioner i alle aldersklasser.

Det er svært at udarbejde en fuldgyldig oversigt over skaderne udelukkende baseret på granernes udseende, idet man har kunnet konstatere tilfælde af næsten fuldstændig overvoksning af svære skader, således som det er påvist ved prøvefældning og opsavning.

Rådsvamp og blåsplintsvamp angriber træerne, hvis ikke et stærkt harpiksudflod forhindrer sporeangrebet.

I aldersklasse 1 er konstateret nedsat tilvækst på de sidste 10 års skud.

Af højdekurverne fra prøveflader i de øvrige aldersklasser kan der ikke drages sikre slutninger. Det forekommer dog sandsynligt, de skadede træer, i hvert fald i aldersklasse 2, har en lavere gennemsnitshøjde end de uskadede.

Grundfladetilvæksten sættes ned på grund af de forstyrrelser, som træernes vækstlag udsættes for.

I gennemsnit strækker den synlige skade sig til en højde af 1,5 m over jorden, men på fældede og skadede træer aflægges som regel noget mere. Det relative tab på skadede træer opgøres til 17—21 %. Når 45—50 % af træerne er beskadigede omregnes det relative tab pr. træ, skadet eller uskadt, til gennemsnitlig 8 %. Med en årlig hugst af gennemsnitlig 1000 m³ skadet gran til en værdi af 50,00 kr. pr. m³ udgør tabet altså 4000 kr. I gennemsnit skydes der een af de i forhold til områdets areal værende 5 dyr, og de 4000 kr. kan da betragtes som produktionsomkostninger for dette ene dyr. I Danmark har professor Howard Grøn beregnet den samme produktionsomkostning til 6700 danske kr.

Afhandlingen kan ikke anvise effektive modforanstaltninger uden at de bliver for kostbare, men peger på, at en direkte mulighed er at reducere skaderne ved at fodre hjortene regelmæssigt og tilsætte fodreret visse nødvendige næringsemner som kalk og fosfor.

H. S.

I få ord — ★

★ ★

Dansk plantageforsikringsforening afholder årsmøde i Viborg den 30. sept.

*

Det danske Hedeselskabs kulturtekniske afdelings hydrometriske undersøgelser har afsluttet bearbejdelsen af måleresultaterne for perioden 1950—55 og en beretning derom foreligger nu — den 8. i rækken af publikationer siden disse grundlæggende målinger blev indledet i 1917.

Beretningen foreligger færdigtrykt, og i et af de kommende numre af Hedeselskabets tidsskrift vil blive bragt en nærmere omtale.

*

A/S plantningsselskabet »Steen Blicher«

havde i år indkaldt til den ordinære generalforsamling den 11. sept. ved direkte henvendelse til aktionærerne og følgen var, at ca. 30 aktionærer var mødt, bl. a. for at deltage i den besigtigelse af plantagerne, som der samtidig var indbudt til.

Formanden, direktør *Finn Hjerl-Hansen*, København, indledede med smukke mindeord om direktør *Tage Langebæk*, der i årets løb var afgået ved døden. I den årrække han havde været medlem af bestyrelsen, havde hans sunde personlighed øvet et betydende indslag i bestyrelsens arbejde. Højesteretsdommer *Heise* valgte som dirigent.

Af direktøren, afdelingschef *B. Steenstrups* beretning fremgik, at de 200 ha, der for en del år siden tilkøbtes af skovejer *Henrik Dalgas* ved *Ilskov*, nu var fuldt tilplantet, og at dette ville medføre, at planteskolen i *Gedhus* ville blive indskrænket. I plantagen *Mourier-Petersen* i *Lem sogn* var 6 ha af tjenestejorden tilplantet. Denne plantages skovtilstand var ikke helt tilfredsstillende, men forbedringer søges gennemført.

Formanden gennemgik regnskabet, og det vedtoges uden diskussion at udbetale 5 % i udbytte. Driftsregnskabet for *Gedhus plantage* balancerede med 291.000 kr. og udviste et overskud på 59.950 kr., der overførtes til dispositionsfonden. Status balancerede med 596.341 kr. I aktier, banktilgodehavende og obligationer ejer *Gedhus plantage*, d. v. s. a-aktierne, ca. 325.000 kr. Under passiverne er dispositionsfond opført med 373.700 kr. og erstatningsfonden med 150.698 kr. Driftsregnskabet for *Mourier-Petersen plantagen* (b-aktierne) balancerede med 42.537 kr. og status med 149.697 kr. Her fortæller regnskabet, at

aktier, obligationer og banktilgodehavende er bogført med i alt ca. 55.000 kr. og i passiverne er dispositionsfonden på 82.342 kr.

Til bestyrelsen genvalgtes højesteretsdommer Heise og nyvalgte vekselierer L. Pedersen, København.

Gedhus-plantagen ved Ilskov omfatter 751 ha med 649 ha tilplantet og Mourier-plantagen i Lem sogn 367 ha med 320 ha tilplantet.

*

I dagene den 4.—6. sept. havde Hedeselskabet indbudt en kreds af danske journalister, således at alle danske dagblade enten direkte eller gennem deres bureauer var repræsenteret til en rundtur i Jylland. Turen udgik fra Aarhus

Formanden for Danmarks Naturfredningsforening, kontorchef Vagn Jensen, København, deltog som gæst i Hedeselskabets pressetur. Her har en anden af deltagerne, red. Poul Nielsen, Landsbladet, fotograferet kontorchefen, medens han er optaget af selv at fotografere den berømte udsigt fra Trehøje i Mols Bjerge.

over Mols, gennem Djursland ind til Randers, således at der bl. a. blev lejlighed til at se en del af de store afvandingsarbejder langs Randers fjord, gennem Nørreådalene til Viborg. Næste dag kørtes gennem Midtjylland til brunkulslejerne ved Søby, hvor der bl. a. gjordes rede for beplantningsarbejderne i de afgravede brunkulslejer. Over Sdr. Omme fortsattes til Skjernåen og videre til Fiilsø. Tredjedagen var viet en rundtur i Vest- og Midtsønderjylland.

Overalt blev der lejlighed til at diskutere aktuelle problemer lige fra naturfredning til vandbalance, økonomi i landvindingsarbejder, læplantningens betydning o. m. a., idet det var Hedeselskabets ønske at give pressens repræsentanter en mulighed for ved selvsyn og direkte spørgsmål at tage stilling til de mange forhold, der for tiden er fremme i diskussionen.

Fra Hedeselskabet deltog de forskellige specialister og undervejs havde pressefolkene lejlighed til at møde et stort tal af Hedeselskabets lokale medarbejdere.

*

A/S Morsø Sønderherreds plantage udbetaler i år 10 % i udbytte. Driftsregnskabet har balanceret med 154.465 kr. og overskuddet er på 63.359 kr. 57.136 kr. henlægges til dispositionsfond. Omkring en sjettedel af indtægterne stammer fra juletræssalg og salg af pyntegrønt, oplyste formanden, proprietær *Bertel Overgaard*, Tæbring, i sin beretning på den afholdte generalforsamling. Sidste vinter havde en storm væltet ca. 700—1000 m³ tømmertræ.

*

I England gennemføres for tiden en storstilet kampagne for udvidelse af dræningen ud fra slagordet — som vi også kender det i Danmark — at det i 99 % af alle tilfælde er den naturligt mest frugtbare jord, der er vandlidende, og i den tilstand vanskeligst at få det rigtige udbytte af.

*

Hollandske landvindingsarbejder

Pr. 1. sept. 1961 forligger en oversigt over hollandske landvindingsarbejder. I tiden 1938—1. jan. 1961 er 151 forskellige arbejder omfattende 132.000 ha fuldført og 91 arbejder omfattende 252.000 ha er under udførelse, medens der planlægges og forberedes 569 arbejder med i alt ca. 1,2 millioner ha.

Alene i 1960 fuldførtes 4200 ha og til disse arbejder og de øvrige under udførelse værende anvendte den hollandske stat i 1960 og de private interessenter i alt 172 millioner gylden. Statens andel heri udgjorde 79,6 millioner gylden.

I Holland kan staten på eget initiativ igangsætte landvindingsarbejder, men det viser sig, at antallet af privat igangsatte arbejder er jævnt stigende, idet de på denne måde kan komme både hurtigere igang og kan fuldføres tidligere. Under landvindingsomkostningerne medregnes også bygning af nye landejendomme og landeveje m. m. i de store områder f. eks. i Zuidersøen.

*

Ved det store traktor-stævne, som *Ford Motor Comp.* arrangerede i sept. ved Thorstedlund, vakte demonstrationen af træfældning ved hjælp af hydraulisk træk særlig opmærksomhed. Selv kæmpestore træer blev »lagt ned« på få minutter.

Der blev ved samme lejlighed vist, hvorledes effektiv sprøjtning foretages fra luften.

15—18.000 gæster besøgte stævnet.

*

Hallnäs skogskola, der ligger 700 km nord for Stockholm, har i september haft 20 elever på en studierejse i Danmark. En del af turen gik gennem Midtjylland under ledelse af skovrider *Søren Grosen*, Hedeselskabet. Bl. a. besøgte Gedhus-plantagerne, »Kongenshus« og centralplanteskolen på Tvilum Skovgaard. Sidstnævnte besøg fangede i særlig grad elevernes opmærksomhed, idet planteskoler er et ret ukendt begreb i Nordsverige.

*

Honninghøsten har i år svigtet totalt i alle lynghederne. De fleste steder, bl. a. på Kongenshus, blev det helt opgivet at sætte bistaderne ud på lyngen. Der kan således kun ventes meget begrænsede mængder af lynghonning i år.

*

I Finland huggedes der i fjor 46,4 mill. m³ træ i skovene, og da man har regnet ud, at dette udgør ca. 1 mill. m³ mere end den årlige tilvækst, er der råbt vagt i gevær. Eksperterne mener at kunne klare problemet ved at lægge en større del af hugsten over på udtyndingshugsten i de yngre skove.

I det finske skovbrugsprogram regner man alligevel med ved forsigtig udvikling efterhånden at nå til en årlig hugst på 66 mill. m³. I Danmark ligger den årlige hugst på ca. 2 mill. m³.

*

ANVEND TØRVESTRØELSE VED DRÆNING . . .

På jorder med fintsandet undergrund kan en tilsanding af drænrørene forebygges ved anbringelse af et lag tørvestrøelse («hundekød») omkring stødfugerne. Spørg Hedeselskabet.

FIONA MUFFEKIT

*gør arbejdet
lettere
og muffen
tættere*

FÅS HOS
TØMMERHANDLERE,
BYGNINGSMATERIALE-
FORRETNINGER,
SAMT STØRRE
BETONVAREFABRIKER

SVENDBORG TAGPAPFABRIK . TELEFON 66

Nivaagaard Teglværk

Nivaa - telefon nr. 9

Drænrør - Mursten - Teglbokke - Tentordæk

ELEMENTBROER

Jernbetonspunplanker — Specielle emner efter opgave.

N. SKYTTE

Ringkøbing Cementvarefabrik - Tlf. 601—602
Videbæk Cementvarefabrik - Tlf. 214

Alt i betonvarer efter D. S. 400

Ellidshøj Kridt- og Kalkværk

v/ C. M. Christiansen, Aarhus

Telefon Ellidshøj 4 og Aarhus 2 73 12
Fabrikation af jordbrugskalk samt foderkridtmel

HØJSLEV TEGLVÆRKER A/S

Prima, røde drænrør

i størrelser fra 2 til 15 tommer

Indhent tilbud - Tlf. Højslev 3

Rødkjærso Cementvarefabrik

ved J. T. Birk Telf. Rødkjærso 14

FØRER KUN \triangle MÆRKEDE VARER

Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres

Forlang tilbud

Tårnsilosten
Drænrør
Baumadæk
Tagsten
Mursten

KÄHLERS Teglværk

Korsør

Jordbrugskalk

- Findelt Jordbrugskalk (pulv.)
- Granuleret Kalk
- Knust Raakalk

Linds Kridt- & Kalkværk

Ellidshøj

Kontoradr.: Møller Jensensvej 2 A
Telf. Vejle 2470

ALT I CEMENT

VARER

Vi kan levere for alle
gængse størrelser efter
ingeniørnormer.
Hurtig levering — reel
betjening.

**TJÆREBORG
CEMENTSTØBERI**

• Telefon 21 •

Midtjydske Teglværkers Salgskontor S. m. b. A.

Alle størrelser i drænrør leveres

Telefon Viborg 1330

CLOC

*Liqueur
Gin
Whisky*

„LYNGBY“ GRAVESKOVL

No. 1 K 285×345 mm

No. 2 K 240×330 mm

Det rette Værktøj —
— gør Arbejdet let

D. S. I. Skovle er fremstillet af fine-
ste Staal og forsynet med fint s'ehne
Skafter af prima Asketræ.

Dansk Staal Industri A/s af 1933
Kongens Lyngby - Telf. 870410.

BETONKLINKER
til
HULMURS- OG
STALDISOLERING

★
A/S FISKBÆK
BETONKLINKERFABRIK
TELEFON HERBORG 12

PALUDANS
PLANTESKOLE A/S
KLARSKOV

Skovplanter, hæk- og
hegnplanter, allétræer

Forlang prislister
TELEFON KLARSKOV 9

Skive Cementstøberi

KNUD ØSTERGAARD
Telefon 921

NORMRØR
med garantimærket Δ
Imprægnering
Brøndrør

Bjerringbro

Cementvarefabrik

ved Th. Petersen
Tlf. 111 Bjerringbro

ALLE
 Δ MÆRKEDE RØR
imprægnerede
og uimprægnerede

Stort lager
Altid leveringsdygtig

Skovtjære 0.433.

Mod vildt- og museskader.

Musetjære. Kun mod mus.
Mere effektiv end 0.433.

Arbinol. Spangol V.
(vildtbid.)

Spangol S. (skrælning).
Specielt monterede sprøjter.

Brochurer: »10 år«
Sprøjten og sprøjteknik
Sprøjtningsresultater 1953/54

DIANA
SKOVTJÆRE

Orehoved, Telf. 96* og 119

Varde Bank

Esbjerg afdeling

Kongensgade 62
og fiskerihavnen

Aktieselskabet

L. Hammerich & Co.
Specialforretning i bygningsartikler
Grundlagt 1854. Tlf. 2 71 55 (3 lin.)
Aarhus

BRUG

RANDERS

REB

A/S FROCONTORET
KOLDING

Telf. 4344

FROAVL
FROHANDEL

E. DALGAARD SØRENSEN A/S
AARHUS TELF. 578 00

FRA 1. JUNI 1961 har de to hidtidige producenter og forhandlere af kalk og mergel Skandinavisk Kalk og Kridt I/S, Aalborg, og H. Theut A/S, Viborg, gennemført en sammenslutning under navnet

Skandia Kalk A/s

Kontor: Gug, telf. Sdr. Tranders 147 (081-51711)

for derved at rationalisere såvel produktion som salg under hensyntagen til de skærpede bestemmelser om kvalitet.

Vore kalkværker i Batum (Salling), Ferslev (Ellidshøj), Gug og Kaas kan til enhver tid levere ønskede kvaliteter og mængder.

Skandinavisk Kalk og Kridt I/s

H. Theut A/s

Tolne redskaber

Tolne-tallerkenharve i arbejde i svært tilgroet areal.

Tolne-tallerkenharven i tandem-udførelse, effektiv til renholdelse af tilgroet nyplantning, anbefales.

Tolne-ploven klarer kvalitetsarbejde under de vanskeligste forhold.

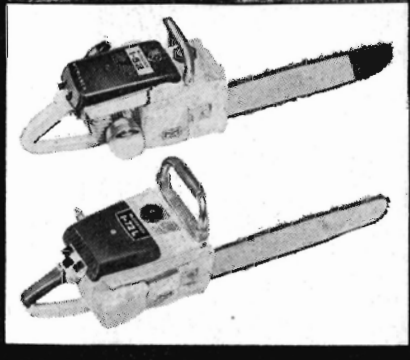
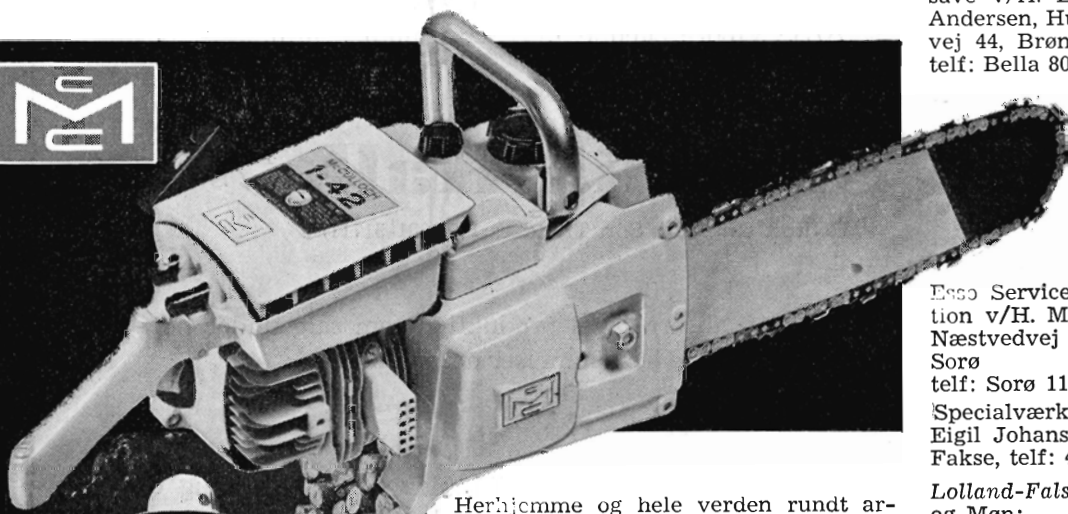
R. POULSENS MASKINFABRIK

Skalborg — Telf. Aalborg 350 11

Kom let gennem dagens arbejde med en McCULLOCH kædesav

Distriktsforhandlere:

Sjælland:
McCulloch Kædesave v/A. Bagge Andersen, Husumvej 44, Brønshøj
telf: Bella 805

Herhjemme og hele verden rundt arbejder langt de fleste med McCULLOCH kædesaven, der giver Dem alle fordelene:

- højeffektiv skæreevne, også helt nede ved jorden
- special Pintailkæde
- kvik start hele året
- ringe støj og vibration
- let at håndtere
- velafbalanceret
- billig i drift
- lang levetid
- skriftlig garantiforsikring og fabriksgaranti
- perfekt service

1—42 4,5 HK m. 12" sværd, vægt 8,4 kg. kr. 1.500,—.

1—52 5,5 HK m. 15" sværd, vægt 9,0 kg. kr. 1.900,—.

1—72 7,0 HK m. 18" sværd, vægt 9,5 kg. kr. 2.350,—.

De kan også nemt montere BUSKRYDDER, GRÆS- og HÆKKEKLIPPER, GREN-FRÆSER og JORDBOR på den direkt-drevne McCULLOCH 1—42 eller 1—52.

Encimport

McCULLOCH

Ring eller skriv efter brochure og se McCULLOCH demonstreret af distriktsforhandleren.

Carl F. Petersen

Tlf. Hi. 3138

Gasværksvej 9 - København V.

Fyn:

Fyns McCulloch Motorsave v/Andr. Petersen, Carl Blochsvej 65, Odense, telf: Odense 11 42 03.

Esso Service Station v/H. Møller Næstvedvej 4, Sorø telf: Sorø 1151
Specialværkstedet Eigil Johansen Fakse, telf: 465.

Lolland-Falster og Møn:
McCulloch Motorsave v/Arnold Larsen, Flintinge, Lolland telf: Grænge 126.

Jylland:
McCulloch Kædesave v/Landbo Nielsen, Sjørring, telf: Sjørring 129.
McCulloch Kædesave v/Søren G. Nielsen, Siem pr. Terndrup, telf: Terndrup 114
McCulloch Motor Skovsav v/A. Due Andersen, Edithsvej 73, Brabrand tlf: Aarhus 6 08 27
I/S Henning Hansen & Co.

Søndergade 23, Vejle telf: Vejle 2558
Sønderjyllands McCulloch Motorsave v/Bent Korntved Petersen, Tørring pr. Hammelev, telf: Hammelev 84x.

Bornholm:

SALG: Repræsentant L. Sorth, Aakirkeby 114, Rønne telf: Rønne 744.

SERVICE: Pedersker Autoværksted v/S. P. Ravnebjerg, Pedersker, telf: Pedersker 111.